Fornlämningar & lagskydd

2 kap (1988:950)
Kulturmiljölagen

Fornlämningar och lagskydd

Gravrösen, forntida boplatser, fångstgropar, tomtningar, kokgropar, milstenar, sedan länge övergivna bosättningar, stalotomter – allt detta och mycket mer, är fornlämningar.
Samhällets målsättning är att för framtiden bevara de lämningar efter äldre mänsklig verksamhet som ännu finns kvar i landskapet. Därför har fornlämningar ett starkt lagskydd. Här beskrivs översiktligt situationer och begrepp samt vanliga fornlämningar som en exploatör kan komma i kontakt med.

2 § Såväl kända som okända fornlämningar skyddas av **2 kap Kulturmiljölagen (1988:950)**. Runt själva fornlämningen finns dessutom ett fornlämningsområde som har samma starka lagskydd som själva fornlämningen. Fornlämningsområdet är till för att fornlämningen ska kunna uppfattas och förstås i sin miljö.

10 § Den som planerar ett arbetsföretag ska ta reda på om någon fornlämning berörs. Större arbetsföretag kan t ex vara täkter, vägar, detaljplaneläggning för bebyggelse eller golfbanor. Information om registrerade fornlämningar kan du hitta i Riksantikvarieämbetets"Fornsök" på: www.fornsok.se . Du kan också kontakta Länsstyrelsen, Västerbottens museum eller Skellefteå museum. Om en fornlämning berörs är det nödvändigt att så fort som möjligt samråda med Länsstyrelsen inför arbetets fortsättning.

Ingrepp i fornlämning eller fornlämningsområde

12 § I samband med en exploatering kan Länsstyrelsen i vissa fall ge tillstånd till att ta bort en fornlämning. Sammantaget ska då det allmänna intresset för att exploateringen kan genomföras vara större än intresset att bevara fornlämningen.

13 § Tillstånd till ingrepp i fornlämning söks hos Länsstyrelsen. Om Länsstyrelsen ger tillstånd till borttagning eller annat ingrepp i fornlämningen är detta vanligen förenat med vissa villkor.

Tre begrepp är särskilt vanliga i beslut rörande fornlämningar

Arkeologisk utredning
Arkeologisk förundersökning
Arkeologisk undersökning

Några av länets tusentals fornlämningar: Röse i Åheden, hällmålning på Finnforsberget, härd i Vänjaurbäck, fångstgrop i Dalasjö. Ovan till höger: Kungsgropen Skellefteå Omslagets framsi

Fornlämningar inom ett exploateringsområde påverkar både tids- och kostnadsplanering. Därför är det mycket viktigt att detta uppmärksammas tidigt i planeringen.
Den som arbetar med markfrågor måste också ha klart för sig vad de olika momenten består i och vad de syftar till.

Arkeologisk utredning – kan det finnas fornlämningar?

11 § När ett arbetsföretag berör ett större markområde kan Länsstyrelsen besluta om **arkeologisk utredning**. Utredningen behövs för att Länsstyrelsen över huvud taget ska kunna ta ställning till om det finns fornlämningar som berörs av arbetsföretaget.

Arkeologisk utredning bekostas av exploatören. Utredningen kan bestå av kartstudier, fältbesiktning, provgropar, fosfatkartering och schaktdragningar för att hitta eventuella fornlämningar.

Om fornlämningar påträffas är utredningen ett underlag som gör det möjligt för exploatören att undvika dessa i den fortsatta planeringen av arbetsföretaget. Om exploatören vill söka tillstånd till ingrepp i en påträffad fornlämning fungerar utredningen som ett underlag för Länsstyrelsens ställningstagande i frågan.

Arkeologisk förundersökning – fornlämningar finns, värdet bedöms

13 § När en känd fornlämning berörs av ett arbetsföretag kan Länsstyrelsen behöva ett bättre beslutsunderlag, för att bland annat bedöma fornlämningens värde i förhållande till det ingrepp som planeras. Ett sådant underlag kan också vara värdefullt i en fortsatt dokumentation av fornlämningen i fråga. Den typ av undersökning som Länsstyrelsen beslutar om i ett sådant fall kallas **arkeologisk förundersökning**. När förundersökningen gett besked om fornlämningens art, innehåll och utsträckning meddelas exploatören om fornlämningen ska bevaras eller kan tas bort, med eller utan vidare arkeologisk dokumentation.

Arkeologisk undersökning

12 § Om Länsstyrelsen tillåter att en fornlämning kan tas bort beslutas om en **arkeologisk undersökning**. Den ska tillvarata så mycket relevant information som möjligt om fornlämningen. Omfattningen av en undersökning beror på fornlämningens art och innehåll samt vetenskapliga betydelse.

14 § Vid en förundersökning och arkeologisk undersökning står exploatören för kostnaderna. Undantag kan göras om det i förundersökningen visar sig att fornlämning inte berörs eller om Länsstyrelsen inte tillåter fortsatt ingrepp.

da: Tomtning på Bjuröklubb. Baksida: Fångstgrop i Västerdal, hällristning i Stornorrfors. Foto: Krister Hägglund. Karta: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0410

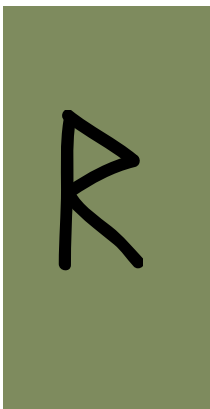

Vidare information i dessa frågor ges av
Länsstyrelsens Kulturmiljöfunktion
tel 010-225 40 00
vasterbotten@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen
Västerbotten

Besöksadress: Storgatan 71 B, Umeå • Postadress: Länsstyrelsen Västerbotten, 901 86 Umeå
www.lansstyrelsen.se/vasterbotten